DÖRTEYLÛL

İÇİNDEKİLER

SİVAS 10 Kuruş SAYI : 5 - 21

1 — Temmuz — 1939

DÖRTEYLÛL

SAYI: 5 — 20 1 - 7 - 1939 YIL : 4

SIVAS HALKEVİNİN AYLIK KÜLTÜR DERGİSİDİR

HATAY

Feyzi Kutlu Kalkancı

Büyük savaşta İskenderun körfezi kıyılarına çıkarılan her güç eritildi. Orada Anafartaların büyük kahramanı karşılarındaydı.

Bir avuç toprağını çiğnetmemek için koşup gelen yigitler düşmanların yağdırdırdıklərı yıldırımları göğüslerinde söndürerek düşmanlarına nasıl bir silâh nasıl bir irade karşısında olduğunu öğrettiler. Sınırlarında yangınlar tutuşan yurdum ve onun koruyucuları öldüler, dönmediler; fakat mağlup sayıldık. Sevr'in esaret halkalarını İnönü, Sakarya, Dumlupınar, Lozan'da kırdık.

2 Eylûl 1921 de Ankara'ya gelmiş olan Franklen Buyon ile 20 Teşrinievvelde Ankara itilâfnamesini imza etmiş sınırımız tışında kalan Türklerin oturdukları yerde imtiyazlı idare tesisini başarmıştık. 18 sene önce verilen bu söz tutulmamıştı. Genç Cümhuriyet hükûmeti bunun bu şekilde devamına daha fazla müsade edemezdi. İşte bugün barış severliğimizin bir örneği olmak üzere üzerinde durduğumuz ulusal davamız Hatay meselesi istediğimiz şekilde halledilmiş kardaş Hatay hasretini çektiği Ana yurdun kucağına kavuşmuştur.

Hatayın 20 senelik kara rüyası hakikata yerini terketmiş bulunuyor. Hatay mukaedes yurdumuzun koparılmaz bir parçasıdır.

Türk inanını sonsuz zaferlerle sona erdirir. Kardeş Hatay'ın Anayurd'a kavuşması, ulusal davamız bütün savaşlardan alnı açık çıkmasını bilen ulusumun tarih zincirine

Millî Şefi dinlerken

Tarih, işit, iyi duy bu i'âhî gür sesi,
Canlansın gözlerinde İNÖNÜ, Dumlupınar!
Bu ses Türk'ün dünyaya arslanca kükremesi!
Türk'ün sana yazacak yeni destanları var!..

Bu ses, onyedimilyon Türk'ün konuşmasıdır,
Ardındayız bu sesin bütün gençli', erkek, kız!
Bilki tarih bu Türk'ün köpürüp coşmasıdır,
Atatürkten ruh aldık, biz bu sesten inan hız!

Vehbi Cem Aşkun

BİZİM HATAY

Ahmet Yılmaz

Erkinlik savaşıyle varlığımızı bütün dünyaya tanıtdık. Ve herkes Türkün ölmezliğini ögrendi. Bu üstülüğümüzün hesabını «Lozan» da gördük yalnız o gün kökten halline muktedir bulunamadığımız iki büyük davayı fazla incelemeden atiye bırakmıştık. Ve o gün göz önüne getirilirse bunu yapmakta millî hükûmetimizin yer den göke kadar haklı bulunduğu imkân kabul etmez bir hakikattır.

Yıllar geçti «Montörü» utkusu « Boğazlar » meselesini, nihayet son "Türk, Fransız anlaşması „ da "Hatay„ davamızı halletmiş bulunuyor.

Hatay büyük harpten sonra elimizden çıkan bir yurt parçasıdır. Erkinlik savaşıyle ana yurdu kurtarmış; fakat Hatayı sınırlarımızın dışında bırakmıştık. Bu hal başta Ebedî Şefimiz olduğu halde bütün Türk ulusunu müteessir etmişti. Çünkü O, anasiyle arasına perde çekilen masum bir çocuk gibi karşımızda, boynu bükük, gözü yaşlı duruyordu . . .

Eşsiz kahraman Ata, bu hale bir türlü dayanamadı. "kırk asırlık Türk yurdu ecnebi esaretinde kalamaz.„ dedi ve hayatının son günlerinde hep bu millî dava ile uğraştı. Nihayet her dilekleri gibi, bu istekleride oldu. İşte royalarımızı hasret ve hayaliyle süslüyen Hatay bizim oldu. yalnız bu meserret günümüzde Ata aramızda yok. Her millî bayramı beraber kutladığımız Atamızı bu bayramda başımızda görmek en büyük sevincimiz olacaktı. Fakat ne zarar,

(devamı 16 ıncı sayfada)

HATAY

Bağrından kopan seslerin
Torosları aşar gelir.
Gönlümü yakar derinden
İçimden göğe yükselir.

Gölgelerin göğün rengi,
Eşsiz güzel her bir yerin
Tepelerden ovalara
Uzanıyor bağçelerin

Gümüş sular dağlarına
Yaslanır müjde fısıldar.
Koşar gelir ufuklardan
Rüzgârların yurda kadar

Dalgalar kıyılarında
Güneşe renk veren elmas
Bu kıyılar toroslardan
Bir parçadır ayrılamaz.

Feyzi Kutlu Kalkancı

---

ekledidiği gözleri kamıştıran bir halkadır.

Hatay'ın portakal ve limon çiçeği kokulu havasının üstünde yükselen mavi gökten Atatürk'ün ayaklarına kapanmak için yere inen yıldızlar sulara düştüler; kıyılarımızda yükselen mor tepelerde onların akisleri var. Anayurda bakanların gözleri onun için kamaşıyor.

En büyük Türk İsmet İnönü'ne minnet ve şükranlarını sunmak için yıldızlar ufuklardan ufuklara aktılar,

TARİHSEL BİR HATIRA

(U L U S) tan

Sene 1919, 4 Eylul perşembe Sivasın, o ğünden sonra tarihe mal olan salonunda bir kongre açıldı, salonun divarları bayraklarla süslenmiş, bir başına küçük bir masa konmuştu. Dekor sade ve basitti. Salonu dolduranların içinde, belki, o dakikada üzerlerindeki tarihî vazifenin büyüklüğünü idrak etmiyenler bile vardı. O kadar ki bu salonda memleketin havasını kaplamış ölüm şartlarının korkunçluğunu unutanlar ve :

— Kongre reisi kim olacak Birer gün, yahut birer hafta münavebe ile aapılsa nasıl olur ? Gibi teferruatla ve şahsiyatla uğraşanlar bile görüldü.

Nünakaşa uzun sürmedi. Müdafaai Hukuk cemiyeti heyeti temsiliyesinden, sabık üçüncü ordu müfettişi, Mustafa Kemal kongre reisliğine seçildi.

Bu toplantı, sonradan " C. H. Partisi „ adını alan millî teşekkülün ilk kongresi daha doğrusu nüvesidir.

Kongre reisi Mustafa Kemal, memleketin şurasından burasından seçilip göneerilen azalara memleketin o günkü şartlarını anlattı ve :

— Efendiler, dedi, milletimizin sizler gibi münevveran ve hamiyetperveran manzaranın elemi karanlıklarından naümit olmadılar. Çünki onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını hiç bir zaman inkâr edemez.

Mustafa Kemal millî felâketi hisseden ve yer yer teşkilât kuran ve memleket çocuklarının fedakârlıklarını öğdü; Erzurum kongresinin mânâ ve şümulünü anlattı ve dediki:

"Teakya'da, Kilikya'da, her tarafta millî cemiyetler teşekkül etti, Hulâsa garptan ve şarktan yükselen sadayı millet Anadolunun en hücra köşesinde makes buldu. Binaenaleyh millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek maksadiyle millî vicdanın azim ve iradesinden dağmuş yegâne teşkilât oldu! Bu sayede asırlardaberi müstekil yaşıyan milletimiz mevcudiyetini âleme göstermeğe başladı.

Türk milleti varlığını adında şumulleştiren Halk partisi'nin bu ilk kongresinden sonra başlıyan ve medeniyet dünyasını dehşet ve hayret içinde bırakan seneleri inkilâp tarihimiz yazar. O seneler, Sivas lisesinin mütevazi salonunda biten bir "zafer ve istiklâl„ destanının hamaset tablolarile doludur.

YAZAN: Vehbi Cem Aşkun	SIVAS FOLKLORU	Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Tedkiklerinden

Evlenme ve Düğün

— I —

15 yaşını bitiren her erkek evlenme çağına girmiştir. Eğer halı, vakti yarinde ise derhal evlenebilir. Değilse bakler. Kâr, kisip sahibi olup, askerliğini de yaptıktan sonra para biriktirmiye başlar. Bu maddî hazırlık kmal edildikten sonra haline ve vaktine göre bir hayat arkadaşı veya küldöken aranır.

Eski mistik zihniyete göre bir kız "9„ yaşından sonra evlene bilirdi. Bu yüzden ekseri kızların 14-15 yaşında gelin oldukları vakidir. Ve kız ana, babaları kızlarını verecekleri adamın bir az yaşlıca olmasını kusur saymazlar. Bilakis biraz kızdan büyüklüğünü meziyet bilirler. Hele askerliğini bitiren bir erkek çok makbuldur. Onun için : aklı başında kızımızı hoşnut tutar derler. "durup durup durmuşa, ya askerden gelmişe, ya karısı ölmüşe„ vermeli veya varmalı sözüde bu fıkrimizi kuvvetlendiriyor.

Her ana ve baba kızlarını istiyen erkekten şu tahkikatı yaparlar :

1 — İçkisi varmı ?
2 — Kumarı, var mı? Başı dışarımı?
3 — Ehli namus ve iffetten mi ?
4 — Hayın ve hırsız mı?
5 — Kâri kisbi yerinde mi ?
6 — Evciman mı ?

Bunlar daha çoğaltılabilir. Yalnız biz en önemlileri ile iktifa ediyoruz. Bu araştırmaların cevabı :

1 — Başından yukarı sesi çıkmaz ?
2 — Kimsenin tavuğuna kişe dememiştir.
3 — Abdestli, Namazlı.
4 — Karısı, Kumarı, Rakısı yok.

Gerek kız, gerekse oğlan için yapılan bu araştırmaların her iki tarafında en yakın ve bir azda bitataf konuşacak adamları bulunur. Eğer matluba muvafık görülürse, Allâhın emrinden dönülmez. Evlenecek erkek evvelce evlenmiş ise : Buna herkes kız vermez. Çünki eski karısından ayrılması iyice anşılmalıdır. Boşadıysa niçin ? Öldüyse neden ? Bu soruların cevabı kız ana ve babasını işkilden kurtarıp, iyice tatmin etmelidir. Şayet bu ayrılmada erkek günahsızsa, öveyi varmı, kaç tane ? sorgusu sorulur. Ve ekseriya böylelerine "kalık„ tabir edilen evlenme çağı geçmiş kızlarla, dul kadınlar verilir Bazan erkeğin

servetine bakarak genç kızlarını dul erkeklere verenler bulunursada dirlik düzen olmaz. Sonra eskiden kadınları yıldıran bir halde " Kuma „ üstüne varma idi. Bu hal birden fazla evlenme zamanlarına aittir. Ve köylerimizde hâlâ anane halinde yaşamaktadır. Bu münasebetle bir hatıramı nakletmeyi faydalı buluyorum : Samsunda askerî vazifemi yaparken arkadaşlardan " Kavak „ lıların çok evlendiklerini duymuştum. Kavak, Samsun'un bazan kaza, bazan nahiye olan bir kasabasıdır. Bir erkeğin 3—4 karısı olması tuhafıma ğitti. Bölüğümdeki " Kvaklı „ bir nefere :

— Oğlum sizin Kavak'ta bir adam üç, dört karı alırmış doğrumu ve sen kaç evlisin? dedim.

— Doğrudur beyim. Ben üç evliyim. Tezkire alıp dönünce bir karı daha alacağını dedi.

— Bu kadar karıyı ne yapacaksın dedim.

— Tarlam çok. Adam tutsam doğru çalışmıyor. Halbuki bunlar evin kârısıyız diye çok çalışıyorlar.

İşte şu küçük hatıra bizdeki birden fazla evlenmenin mahiyetini zannedersem açık bir şekilde izah ediyor. Fakat kadınlar bundan hiç hoşlanmazlar. Ve mecbur kalmadıkça kuma üstüne varmazlar.

Kerpiç kerpiç üstüne,
Çıkmam kerpiç üstüne
Kırk yıl kocasız kalsam
Varmam kuma üstüne.

Bu bir türküdür. Ve kadınların kuma üstüne varmak istemediklerinin canlı bir ifadesidir.

— II —

Dünürdüşme

Evlenme çağına giren erkek her türlü hazırlığını tamamladıktan sonra ana ve babasına evlenme kararını bildirir. Hattâ onun bildirmesine lüzum da yoktur. Zira ana, baba çocuklarının evlenme çağını bilirler. Ve onun mürüüvvetini görmek arzusunu canı gönülden dilerler. Burada aklıma gelen bir fıkrayı da anlatmakla öyle zannederimki, meseleyi daha güzel anlatmış bulunacağım : Bir ana ile baba çocuklarının evlenme çağına bastığını görünce aralarında görüşmeğe başlıyorlâr. Fakir oldukları için ayrı ayrı odaları yokmuş konuşacaklarını hep çocuklarının uyumasına bırakırlarmış onun uyuduğunu zannederek yine bir akşam oğullarının evlenme işini mevzu bahsediyorlar. Bakıyorlar, çocuklarını dünya evine sokacak hiç bir servetleri yok. Nihayet baba. biricik eşeğin satılarak oğlanın evlenmesine karar veriyor. Bu fikri annede güzel yerinde buluyor. Bu güzel haberi duyan delikanlı başlıyor sevinmeğe, fakat bir türlü bu duyduğu haber kuvveden fiile geçemiyor. günler geçiyor, ses yok aylar geçiryor ayni hal nihayet çocuk dayanamıyor ve bir gün sıkılmayı bir tarafa bırakarak annesine : Ana eşeği ne zaman satacaksınız diyor ? Bunun üzerine anne mes'eleyi çakıyor. Ve babasına da

anlatıyor. Tabiatile cocuklarının isteğini yerine getiriyorlar. İşte bu karar ebeveyince verildikten sonra sokak sokak kız aranmağa başlanır. Birçok kimseler bildikleri kızları tavsiyeye başlarlar. Her hangi bir kızın haberini alan ana felân yerde bir kız varmış saluğunu aldım. Hemen gidelim der. Ve yola düşerler. Buna "dünür gezme„ tabir edilir. Ve gezenlerine de "Dünürcü„ denir. Dünürcüler üç kişilik bir heyetten ibarettir. Birisi oğlanın anası, diğerleride iki yaşlıca komşu veya akrabalarıdır. Gittikleri evin sahibi onların vaziyetinden derhal işi anlar Kız iyice süslenir. görücülerin huzuruna çıkar. Görücüler hem evi hem anasını. hemde kızı tetkike başlarlar. (malûmya anasına bak kızını kenarına bak bezini al derler). Kızın kahve verişi, yüzünün aldığı vaziyet, yürüyüşü, konuşması, gülmesi, yakından incelenir. Hattâ bu da az görülerek bir de su istenir. Suyu içen kadın, gözünün kuyruğu ile de kızı süzmektedir. Nihayet bir müddet oturduktan sonra çıkar giderler. Eğer beğenirlerse bir başka gurup daha gelir. Onlarda tetkik ederler. Yoksa başkasını ararlar. Nihayet beğenilen kızın evine üç defa gelindikten sonra maksatlarını açar : "Allâhın emri peygamberin kavli ile kızınıza felan için dünürüz. derler. Kızın anasıda pek alâ, allâh yazdıysa ne diyelim yalnız babası akşam gelsinde görüşelim. Biz size haber veririz derler.

Akşam baba gelir. Kızına dünür var denir etraflıca konuşup, danışılır. Evvelce arzettiğim şekilde inceleme başlar. Münasip görülürse "söz kesme günü„ belli olur. Ve o gün gece kızın evinde oğlanın babası ve daha yakınları toplanırlar. Uzun boylu konuşmadan sonra iki tarafında arzularına göre anlaşma yapılır. Burada en önemli mesele "başlık„ tır.

Başlık muayyen bir paradır. Eskiden beşi bir yerde veya kırmızı lira üzerinden görüşülürdü. Bu gün ayni pazarlık kâğıt para üzerinden yapılmaktadır. Bu hal bir çok gençlerin evlenmesine engeldir. Bazan oğlan fazla zengin olursa kıza kat'iyen masraf yaptırmaz. Buna iki başı görme denir. Başlık durumu hâlâ mevcuttur. Son günlerde bir olguya şahit oldum : Bir delikanlı bir kıza talip oluyor. Ebeveyni 500 lira başlık istiyorlar. Bittabi bunu veremiyen genç derhal evlenmekten vaz geçiyor. Başlık kızın ihtiyaçlarına sarfedilmek için istenir.

HATAYA

Hasretin en büyük derdimiz oldu,
Yıllarca yasını tuttuk ağladık.
Adını ananın gözleri doldu,
Kavuştuk değilmi bizimsin artık !..

Çekilsin Hatayım ufkundan keder,
Güneşin doğuyor, tan çoktan attı !
Hatay özlemiyle yanan gönüller,
Bugün kavuşmanın zevkini tattı !.

Müsterih kapadı Atam gözünü.
Tutsaklık başından savuştu Hatay!
Getirdik yerine Ata sözünü,
Oğul anasına kavuştu Hatay !...

A. Çağatay

Bir Şarkı

« Vehbi Cem Aşkun » a

Rabbin bile kıskandığı hulya dolu gözler
Sevdim bana kâretmedi vaz geç gibi sözler.
Bendim ki o mecnun gece Leylasını özler
Sevdim bana kâretmedi, vaz geç gibi sözler.

Son sevgisi, son nağmesi gönlün bu diyordum.
İçsem o dudaktan nemelâzım su diyordum,
Ssev sev dedi; son sorguyu yaz gönlüme sordum
Sevdim bana kâretmedi vaz geç gibi sözler ...

Rıza Polat

Teselli

Neden sevinç kayıyor perde gibi yüzünden,
Ay bile nur alırdı bir zaman gündüzünden.
Ceylan bakışlarınla saplardın kalbe hayat,
İsyan eden ruhunda vardı dil değmemiş tat ;
Yer bulmazdı gönlünde ne bir hulya ne bir at ,
En hassas tel titrerdi ruhumun bestesinden,

Ay neden battı şimdi, Güneş niçin karardı
Yaralı bir kuş gibi çırpınacak ne vardı
Bırak bütün kederi, husranı iller duysun
Atıl yavrucum atıl, Hayata hep neş'e sun,
Ruhumuz hep çağlasın senin şakrak sesinden.

Ferit Ragıb

HALK EDEBİYATIMIZIN

Bugünkü Durumu

— V —

HALK EDEBİYATIMIZIN NAZIM ŞEKİLLERİ

Vehbi Cem Aşkun

Halk edebiyat mızın vezin şekilleri Divan edebiyatında olduğu gibi kafiyelerine göre değil, bestelerine göe ayrılır. Bu bakımdan aldığı isimler şunlardır : Mani, Koşma, Türkü, Destan, Ağıt, Türkmani, Varsağı, Ezgi, Bozlak, Kayabaşı, Satranç. Tekke tarzında ise : Kalendarî, Nefes, İlâhî. Sonra, Ninni ve Tekerle meler vardır.

Bunlardan, Türkmenlere mahsus bir besteyle söylenen "Türkmani„ve Anadolumuzun ceubunda yaşamış olan Varsak Türklerine ait bir besteyle söylenen Varsağı, sonra Bozlak, Kayabaşı bugün mevcut değildir. Yalnız "varsağı„ Çukurovalı aşıklar tarafından "Çukurova havası„ namı altında söylenmektedir. Her ne kadar bazı edebiyat kitaplarında varsağı için " $4 + 4 = 8$ „ gibi bir ölçü gösteriliyorsada bu doğru değildir. Çünkü saz şairleri hiç bir vakıt heceyi ve vezni nazarı itibare almazlar. Hele durgularık atiyen mevzuu bahsolunmaz. Bu hususta Maarif vekâleti çok isabetli bir işe başlamıştır. Yurdun muhtelif cihetlerine çıkarmakta olduğu uzmanlar vasıtasıyle mahallî türküler toplanıyor. Umarızki bu derlemeler diğer nazım ve verilenine de teşmil edilir. Halk edebiyatımızın anlaşılıp, tanınmasında bundan daha münasip bir şekil olamaz. Şimdiye kadar halkıyatla uğraşanlar, hep metin ve şahsiyet üzerinde duruyoruz. Esasen hem söz, hem beste üzerinde bir adamın çalışmasına imkân yoktur. Beste başlı başına bîr etüt mevzuudur. Müzisiyenlerimizde işin bu cebhesini ele alılarsa, neticede meydana gelecek iş maksadı daha çabuk ve güzel anlatmış bulunur. Mamafih konservatuvarın bu yoldaki çalışmaları şayanı memnuniyettir.

Mani : Daha ziyade bayanlar tarafından söylenir. Eskiden uzun kış gecelerinde Anadolumuzun biricik eğlencesiydi. Herkes içinden bir dilek tutar, dileğinin yerine gelüp, gel miyeceğini anlardı. Bu hal hâlâ eskisi kadar kuvvetli değilse bile yine yaşamaktadır. Bunun da kendine has bir bestesi vardır. Ve bunların içerisinde şiiriyet kıymeti yüksek olnnlar pek çoktur. Meselâ :

Ey benim bahtıyarim
Gönlümün tahtı yarim

Yüzünde göz izi var
Sana kim bahtı (1) yarim.

Sabahın vaktı geçti
Bir güzel baktı geçti
Zülfünü kement etmiş
Boynuma taktı geçti.

Ey dağlar ulu dağlar
Çevresi sulu dağlar
Gurbette gelin ölmüş
Gök gürler bulut ağlar.

Mezarım derin eylen
Su serpin serin eylen
Dünyada murat almadım
Ahirete gelin eylen. (2)

Ey kız saçın siyah diye
Bakmayım mı günah diye
Her gördükçe bir ah diye
Ah edeyim yanayım mı !.

---

[1] Anadolumuzun ekseri yerlerinde «K» harfi, üzeri noktalı «h» gibi telaffuz edildiğinden buradada «baktı» kelimesi «bahtı» olmuştur.

[2] Bu mani de son iki mısraın heceleri yukardaki iki mısraın hecelerinden fazladır. Bestesi ile okunurken hissedilmez.

Derlemelerimde elime geçen şu parçada çok mühim :

Bugün bugün
Yarın yarın diyerek
Yar siyah zülfünde
Beyaz gül açtı..

İntizar bundan daha iyi nasıl anlatılabilir. Saçların ağardı yerine «Siyah zülfünde beyaz gül açtı» diyor. Ne güzel bir buluş..

Dikkat edilecek olursa manîlerin bir ince hususiyeti vardır: Daima makdı ifade eden söz son iki mısradadır. İlk iki mısra buna bir kapıdır. Ve ekseriya "ey„ nidasile hitap edilir. Sonra bunların bir kısmı da seri halinde uzar gider. Bilhassa "ay ve dağ„ üstüne söylenen bu maniler meşhurdur :

Bir ay doğdu pasından
Gök bulut arasından
Öyle bir yar sevmişim
Katmer gülün hasından

Bir ay doğdu meşeden
Yarim çıktı köşeden
Rengini gülden almış
Kokusu menekşeden

Bir ay doğdu sap sarı
Koynumda sandım yarı
Uyandımki koynum boş
Ağladım zari zari

Bir ay doğdu kenarsız
Yar vefasız ben arsız
Geri durun dadaşlar
Ataşımdan yanarsız

※

Ay doğuyor milinen
Yar oyniyor gül'nen
Ellere meyil vermiş
Bizi sever dilinen.

※

daha çok var. Ben şimdilik örnek olmak üzere bir kaç tanesini yazıyorum. Alelumum maniler irticalen söylenir. Ve temamen anonimdir. Kim tarafından söylendiği de bilinmez. Aşağı yukarı pek az farkla Anadolumuzun her tarafında söylenen maniler birbirine benzer. Buna muhtelif derlemelerde rastlıyoruz. Bu da, manilerin cazip olup, hafızalarda uzun müddet yaşaya bilmesinden ileri gelmektedir.

Koşmalar :

Şark Türkleri bunlara " koşuk „ adını vermişler. Edebiyat kitaplarında [4+4+3=11] veya «5+6=11» heceli olarak gösterilen koşmalar hakikaten "11„ hecelidirler. Yalnız durakları pek bağlanamayız. Çünkü Halk edebiyatımızın nazım çeşitlerine lâzım olan bestedir. Nasıl duyulursa öyle ifade edilir. Hele saz şairleri katiyen kayıt altına giremezler. Tezeneyi tellere dokundumu her türlü nazım kaidesini dilinde ve elinde, dilediği gibi eritir.

Bunların bariz hususiyetlerinden birincisi, besteleri umumî değildir. Hangi şair söylemişse kendine göre ona bir beste uydurmuştur. Türküler gibi herkes tarafından okunamaz. Yalnız halk şairleri okurlar. Bunların bir kısmı saz ile, bir kısmı da ses ile koşmalarını okurlar. Eğer hem saz bilmiyor, hemde sesi fena ise yanında muhakkak bir sesi güzel adam gezdirir. Buna örnek olarak Bayburtlu "Celâlî„ yi alabiliriz. Bu aşıkın sesi güzel değildir. Onun için yanında daima yeğeni Mahmudu gezdirmektedir. Bir gün Mahmut ölüyor. Bundan fevkalâde müteessir olan Celâlî, bu teesürünü bakın nasıl anlatıyor :

Ah elinden yandı cesette canım,
Acap bu ne derttir bir el katan yok.
Hicran oku değdi, töküldü kanım,
Zevrakımız aşk gölüne atan yok.

Geçti günüm geçti aklı, karalı,
Yitirmişem han bakışlı merali,
Yad avcı elinden gitti yaralı,
Tezmiş dağdan dağa varup tutan yok.

Şahim pervaz etti uçtu elimden
Şöhret zülfükarı düştü belimden
«Şad» gözümden akar, «Fırat» dilimden
Elim elmas dökse alıp satan yok.

Sönmüş Celâlî'nin bu aşk ateşi
Tükenmiş badesi, kaynamaz aşı
Mahmut gitti elde değildir başı
Benim ile gam yükünü çatan yok.

(devam edecek)

KEMALİST TÜRKİYENİN Sağlık Durumu

Ebe Behire Aşkun

Tamamen cümhuriyetin malı olan Sağlık ve sosyal yardım Bakanlığının kurulduğundan bugüne kadar geçen onbeş yıl içerisinde başardığı işler gözlerimizi kamaştıracak kadar çok ve önemlidir. Asırlardanberi yüz üstü bırakılmış ve ihmal edilmiş olan sağlık işleri ancak Kemalist Türkiyenin kuruluşu ve cümhuriyetin ilânile bir devlet işi olarak düşünülmüş "Sıhhat ve içtimaî Muavenet Vekâleti „ diye bir vekâlet meydana getirilmiştir: Millî mücadelenin zaferle hitamından sonra meydana gelen bu vekletin idaresine şimdiki Sayın Başvekilimiz Dr. Refik Saydam getiririlmişti. Umumî Hıfzıssıhha kanununu kaide tutarak çizdiği muntazam proğram dahilinde halkın sağlık durumunu verimli bir şekilde yürütmüş, günden güne genişletmiş ve nihayet bugünkü modern şekline koymuştur.

Aşağıda sizlere aynen takdim edeceğim, sağlık dergileri ve broşörlerden elde ettiğim malumatı o-okuyupta göğsü kabarmıyacak bir fert tahmin edemiyorum. Asırlardanberi yapılamıyan ve fakat onbeş yıl gibi çok dar bir zamana sıkıştırılan sağlık yolundaki zafer, büyük başarı için ne kadar çok enerji sarf edilerek meydana getirdiğini isbata pek âlâ kâfidir zannederim. Devrimci Türk nesli her şeyi başarır: ve yaratıcıdır. Kemâlist Türkiye yalnız sağlık işlerinde değil Siyasî, Ziraî ve Kültürel cephelerde de ayni kalkınmayı yaptı ve istenilen amaca ulaştı.

İşte sağlık yolundaki çalışmaların başlıcaları şunlardır.

1 — Memleketin sıhhî şartlarının ıslahı.

2 — Çok miktarda doktor yetiştirmek.

3 — Müstakbel neslin sıhatlı o-larak yetiştirilmesini temin.

4 — Halkı tıbbî ve içtimaî yardıma mazhar eylemek.

5 — Sağlık propağandasını şehir ve köylere bugünkü bütün vasıtalarile imkân dahilinde vapmakdır.

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti. bütçesine konulan tahsisat ile aşağıya yazdığım hizmetleri dağrudan doğruya ifa etmektedir.

1 — Doğumu çoğaltmak, kolaylatmak ve çocuk ölümlerini azaltmak

2 — Annelerin doğumdan evvel ve doğumdan sonra sağlıklarını korumak.

3 — Memlekete sarî ve salgın hastalıkların girmesinin önüne geçmek.

4 — Memleket içinde her türlü sarî ve salgın hastalıklarla mücadele etmek,

5 — Tababet ve şubelerinin sanatlarının icrasına nezaret,

6 — Gıdalarla ilâçları ve bütün zehirli müessir ve uyuşdurucu maddeleri kontrol altına almak, serom ve aşılar hazirlamak,

7 — Çocukluk ve gençlik hıfzıssıhası,

8 — Mektep hıfzıssıhası,

9 — Mesai ve san at hıfzıssıhhası,

10 — Maden suları ve diğer şifa veren sulara nezaret,

11 — Hıfzıssıhha müesseselerile ve bakteriyoloji labratuvaıları açılması ve idaresi.

12 — Meslekî tedrisat müesseseleri ve idaresi,

13 — Mecmualar ve diğer ruhî hastalıklara mahsus tedavihaneler, malulları kabul edecek yurdlar tesis ve idaresi,

14 — Göçmen işleri,

15 — Hapsanelerin sıhhî hallerini teftiş,

16 — Tıbbî istatistikler tanzim,

17 — Sağlık propagandası

18 — Nakil vasıtalarının sıhhî işlerine nezaret etmek,

Bugune kadar yapılan mesai proğramının esas hatları şunlardır.

1 — Devlet sıhhat teşkilâtını genişletmek,

2 — Çok miktarda doktor yetiştirmek,

3 — Ebelerin sayısını köylere yetişecek kadar çoğaltmak,

4 — Küçük sıhhat memurlarının bilgilerini ve adetlerini yükseltmek,

5 — Memleketin muhtelif yerlerinde nümune hastaneleri açmak,

6 — Annelerimizi ve yavrularımızı korumak için doğum ve çocuk bakım evleri açmak,

7 — Verem sanatoryumlarını çoğaltma,

8 — Sıtma,

9 — Frengi ve diğer içtimaî hastalıklarla,

10 — Trahom ile mücadele etmek,

11 — Sıhhî içtimaî kanun ve nizamlar ve talimatnameler yapmak ve bunlara ilâve olarak da

a) — Ankarada bir «Türkkiye cümhuriyeti merkez hıfzıssıhha müessesesesi» kurmak,

d) — Devlet sıhhat teşkilâtına, milletimizin hayat ve sağlığına müessir olacak esasları telkin edecek «Hıfzıssıhha mektebi» ni açmak gibi büyük işlere başlanmış ve bir çok mesai sarfedilerek hepsinde muvaffak olunmuştur,

Halkımızı bulaşıcı hastalıklardan korumak için pek çok gayretler sarfile aşılar ve seromlar elde edilmiştir.

Dizanteri, Tatanoz, Difteri, İstolitik, Kızıl, Menengogok, Sterptekok,

Garip Köy Irmakları

Göz yoşımı o içer
Neşem bir seldir geçer
Arkamızdan ah çeker
Garip köy ırmakları

Tatlı sesler mırıldar
Hep ninniler fısıldar
Hiç durmadan şırıldar
Garip köy ırmakları

Suları hep köpüktür
Boy ncuğu büküktür
Bilmem neden küçüktür
Garip köy ırmakları

Feribe Tezaşan

Pnömokok, gibi seromlar sayesinde tehlikeli bir çok hastalikların önüne geçmek mümkin olmuştur.

Yine uzun mesai neticesi elde edilen kuduz, çiçek, tifo aşıları, sayesinde melhuz tehlikeler bertaraf edilmektedir.

Birde veremli bir muhitte yeni doğmuş bir çocuğu veremden korumak için B. C. G. aşısı elde edilmiştir. Bu aşının tatbiki ile veremin muhakkak sirayetine mani olunmaktadır.

Şirin yurdumuzun muhtelif yerlere açılan bir çok muayene ve tedavi evleri, sanatoryumlar ve hastaneler den ve bunların başarılarından da bahsetmeyi faydalı buluyorum :

Bir milletin sağlık işleri ne kadar yolunda giderse o nisbette süratli inkişaf görülür. Bunu göz önünde tutan sağlık bakanımız yurdun muhtelif yerlerinde bir çok hastaneler. doğum evleri, çocuk bakım evleri. sanatoryumlar açmak suretile halkın sağlığı için mücadeleden yılmamışlardır. Muayene ve tedavi evlerinin vazifeleri :

Hastanesi olmıyan mahaallerde halkın tıbbî ihtiyaçlarını mümkin mertebe karşılamak içindir. Halen bu maksatla açılmış ve faal bir vaziyette bulunan 170 adet muayene ve tedavi evimiz mevcut olup bunlardan azamî istifade edilmektedir. Bunlara müracaat eden halkın bütün muayene ve tedavileri parasız olarak yapıldığı gibi muhtaç olanların ilâçlarıda meccanen verilir.

Doğum ve çocuk bakım evlerinin vazifeleri : Bu müesseselerde yine doğumdan evvel ve doğumdan sonra annelerde meydana gelen haslıklara karşı koymak ve süt çocuğu devresindeki çocuklarda vukua gelen ölümle mücadele etmektir. Bunun için yurdun muhtelif yerlerinde adedi 10 u bulan doğum ve çocuk bakım evleri mecuddur. Buralara doğum için müracaat eden gebe kadınlarla, doğumdan evvel veya sonra meydana gelen hastalıkları tedavi etmek hasta bulunan süt çocuklarının muayene ve yatırılarak yapılan tedavileri meccanendir· Bunlardan mada Ankarada 175 yataklı bir doğum ve nisaiye klniği ile İzmirde 100 yataklı bir çocuk hastaneside inşa edilmektedir. Şehir ve köylerdeki doğumların fennî şekilde yapılması için köy ebe mektepleri açılması düşünülmüş ve ilk olarak Konya ve Balıkesirde köy ebe mektebi açılmıştır. Bunların adedi çoğaltılacaktır.

Bulaşıcı hastalıklarla azamî mücadele yapılmaktadır. Sıtmadan korunmak için bir çok bataklıklar kurutulmuştur. Sivri sineklerle mücadele yapılmaktadır. Musaplara meccanen kinin dağıtılmaktadır.

Verem, Frengi, Trahom, gibi bulaşıcı hastalıklarlada azamî mücadele yapılmış ve müsbet neticelere varılmıştır.

İşte çok kısa bir zamanda elde edilen bugün modern bir şekle konulan sağlık işlerini saymakla bitiremeyiz.

Bugün Sayın Başvekilîmiz Dr. Refik Saydamın bıraktığı yerden işine başlıyan değerli sağlık baka-

Kadı Bürhanettin

HAYATI

Öğ. İbrahim Olçaytu

Bir zamanlar (794) hicrî yılında Sivas'ta resmen beğliğini ilân etmiş, etrafa dehşetler saçmış, en gemalmaz hükümdarları bile susturmuş ve susta durdurmuş olan Kadı Bürhanettin, Ramazan 3 üncü günü - 740 hicrî yılında, Erzincan'da doğduğunu Arab tarihcisi (Haceri Askalânî) kaydetmekte ve Acem tarihcilerinden, Aziz bini Erdişir Uştürâbadî'ye göre de gene ayni gün ve tarihde Kayseri'de doğduğu yazılmabtadır.

Gerek Mısır müverrihi, Muhammed Haceri Askalanî, gerekse Acem tarihcisinin rivayeti doğru olsun, doğum yılında ikiside müttefikdirler, yalnız Sivas ile Kayseri'de bir mübayenet vardır. Bürhaneddin: Salur soyundan, aparıcak ve su katılmamış bir Türk çocuğudur. Baba tarafından Moğul ve ana tarafından da Selçuk Türklerindendir.

Muhammed Haceri Askalâni'nin (Eddürerülkâmin fi Ayanilmietissamin) adlı Tezkeretülmeşahirinde, yukarda söylenen tarihde Erzincan' da doğmuş ve tahsilini Haleb'de yapmıştır.

Acem tarihcisinin (Bezmü rezm) adlı eserinde ise Kayseri'de doğmuş tahsilini kısmen babasından, ve Kayseri'de yapmış bir zamanlar gene babası ile birlikte şam'a gitmiş 14 ay kalmış tekrar Kayseri' ye dönmüş, bir sene sonra gene babası ile beraber Mısır'a gitmiş, beş yıl kalmış, orada tıb, tefsir, hadis, fıkıh, kelâm gibi yüksek ilimleri tahsilden sonra 20 yaşında dönmüş ve Kayseri Emiri Erdana oğulları tarafından kadılığa tayin edilmiş ve Kadılık unvanını da Kayseri' de 760 tarihinde kazanmıştır.

Kadı Bürhaneddin' in Babası, Harzem'den gelmiş olan Türk beğlerinin beşinci göbbekte torunu bulunan, Şemseddin Muhammed bini Seraceddin bini Süleyman bini Husameddin bini Salâhaddin Habib'dir. Bunlar hep kadılıkta bulunmuşlar. ve oradan ilerisine geçememişler, fakat Bürhaneddin kadılıktan vezirliğe vezirlikten de emirliğe yükselmek yollarını bulmuş, eşsiz bir âlim, önünden uçan kaçan kurtulmaz bir binici, yaman bir atıcı, içli ve özlü bir şair, aslan yürekli bir Türk kahramanı, siyaset ve kıyasette eller yetişmez bir emirdir.

Bürhaneddin gençliğinde iken ileride atılacağı hayatın plân ve projesini çizmiş, girişeceği işlerin proglamlarını yapmış olmalıdırki, yalnız okumak, yazmak ile kalmamış, Türk-

lüğün ulusal hünerlerini de elde etmek için çalışmış, binicilik ve atıcılıkt da biricik yaratılmış bir kahraman olduğunu göstermiştir.

Her alanda da ellere avuçlara sığmıyan Bürhaneddin, kadılık kürsüsünü işğaldan sonra, siyasal yamaçlarda oynıyacakları rolün ilk perdesini açmış bulunuyor.

Bürhaneddin Kayseri'de kadılıkta iken Kayseri — Erdana — lıların ellerindeydi. Erdanalılarsa artık tamamiyle dejenereleşmiş, bütün işlerdeki başarısızlıkları sırıtmakta idi. Erdanalıların bu gerilikleri, Bürhaneddin'in ilerilemesi için ekmeğine yağ sürmüştü. Kurnaz Kadı Erdalıların zaif noktalarını sezmekte hiç de gecikmigor, zekâsının ışığıyla onların gözlerini kamaştırarak köşekapmacalarda çeviklikler gösteriyor, Erdanalıların kızlarını alarak damadları oluyor ve köşekapmacadan külâhkapmaca doğru gidecek yolun ilk adımları atılmış bulunuyordu.

Erdana hükûmdarı Ali bey ölmüş, oğlu Mehmed beyden başka da mirasçısı yoktu, Bürhaneddin bir müddet kaynatası Mehmet namına hüküm sürerek, yarınki işişinin o günden stajına başlamıştı.

Bu staj devresinde esasen de acemilik bilmiyen Bürhaneddin tam ve mahir bir emîr istidadını kudret derecesine yükselmiş, Erdanalıların büyüklerine de küçüklerine de kendisini sevdirmek ve saydırmak yollarını bulmuş, komşu beğliklere de kendisinin kim olduğunu ve yarınki kozun da nasıl oynanılacağını pek âlâ göstermişti.

Günler geçtikçe, Erdanalılar' ın damadı, hükûmetlerinin nâibi, olan Bürhaneddin de bir hükumdarlık gurur ve azameti bütün varlığıyla şahlanmış, vezirlik ve naiplik haşmeti artık küçük görünmeğe başlamıştı.

Günün birinde, Kaynatasile aralarındaki anlaşmamazlık artmış, zaten de behane arayan Bürhan bu fırsatı kaçırmıyarak, adamlarından birisine verdiği bir emirle Kaynatasının zaid gözüken vücudunu ortadan kaldırılması işini üzerine alan adam Erdanalı'ların son hükümdarı olan Mehmed beğin son nefesini de almış ve bu ahlâkî olmıyan ödevini yerine getirmiş Kadı Bürhaneddin' in resmen beğliğini ilâne hiç de bir engel kalmamıştı.

İşte, Kadı oğluluğundan kadılığa kadılıktan vezirliğe vezirlikten saltanat naibliğine yükselmesini bilen ve yükselen Bürhan bu suretle emir liğe de yükselmiş ve (794) tarihinde Sivas'ta resmen beğliğini ilân etmiştir.

Sağda solda Erdanalı'ların miraslarına gözdikenler, Bürhaneddin'i çekemiyenler için Bürhaneddin her yanda da göze batmakta idi. Hatta Amasya, Tokat beğleri, Mısır, ve Osmanlı hükûmeti de bu çekemeyenler arasındaydılar, zaman zaman da Bürhaneddin'e savaş bile açmaktan geri durdukları yoktu.

(Sonu var)

nımız Dr. Hulusi Alataş aynı hızla tekâmüle koşar adımla gitmekte yüksek başarılar meydana getirmektedir. Devlet makanizmasını ellerinde tutan bugünkü büyüklerimize başta Millî Şefimiz olmak üzere büyük vazifelerînde başarılar dileyelim. Bunların ardında tek vücud, tek kafa ve bir irade sahibi gibi yürüyerek Ebedî Şefimiz Ulu Önder Atatürkün bize emanet ettiği cümriyeti ebediyen yaşatalım.

Bizim Hatay

(2 inci sahifeden devam)

değilmiki ruhu müsterihtir. Ve çok sevdiği İnönü ile beraberiz.. Bu da Türke kâfi bir mazhariyettir. Millî zaferimiz kutlu olsun . .

Erkinlik savaşından sonra bütün dünyaya Türk meebur kalmadıkça silâha sarılmaz düsturunu her vesileyle isbat ettik. Nitekim Montörü ve Hatay davalarımız da bu iddiamızın canlı delilleridir.

Artık Hatay Anavatanın bölünmez bir parçasıdır. İçlerimizi kemiren ayrılık acısı dindi. Ana vatan hasretzede çocuğunu bağrına bastı..

Gözleriniz aydın olsun Hataylı kardaşlar, bizim Hatay temamen bizim oldu.

Mesul ve Yayın Direktörü : Avukat A. Göze

Yazı İşlerine Bakan : Vehbi Cem Aşkun

ABONE : Yıllığı - 100 Kuruş

Sivas — Kâmil Matbaası

Haberler — Çalışmalar

Çocuk Yuvası ve Talebe Pansiyonu

1 — Halkevimizin sasyal yardım komtesi büyük ve faydalı bir işe girmiştir : Sivas ve civarındaki kimsesiz çocukları barındıracak bir yuva açacaktır. Talimatnamesi tetip edilmiştir. Hazırlıkları hitam bulduğu taktirde bu yurt 4 Eylûlda açılmış bulunacaktır.

2 — Halkevimiz birde talebe pansiyonu açmağa karar vermiştir. Bu pansiyona başka illerden gelen Ortaokul ve Lise talebesi alınacak Yemek, Yatma gibi ihtiyaçlar bu suretle karşılanmış bulunacaktır. Bu pansiyona alınacak talebeden az bir ücret alınacaktır.

Öğretmenlerin Ziyafeti

Yeni valimiz Muhtar Akman şerefine, şehrimiz öğretmenleri tarafından Akşam Kız Sanat okulunda bir ziyafet verilmiş, çok samimî geçen bu toplantıdan Sayın valimiz memnun kalmışlardır.

YENİ OKULLAR

1 — Sivas sanatlar evi « Bölge sanat okulu » olmuş; Direktör, Yardirektör ve öğretmenleri tayin edilmiştir Bu yeni mektebe «Kızılırmak okulunun bulunduğu bina verilmiş ve Kızılırmak okulu eski sanatlar evine nakletmiştir.

2 — Akşam kız sanat okulu, « Kız Enstisüsü olacaktır. Bu hususta gereken hazırlıklara başlanmîştır..

Bu her iki okulun da açılışı halkımızı çok sevindirmiştir.

HALKEVLERİ DERGİLERİ

HALKEVİNİN ADI	DERGİNİN ADI	KAÇ GÜNDE BİR ÇIKTIĞI
Adana	Görüşler	AYLIK
Afyon	Taşpınar	«
Amasya	Yeşilırmak	«
Antalya	Türk Akdeniz	İki Aylık
Bafra	Altınyaprak	«
Balıkesir	Kaynak	Üç Aylık
Bursa	Uludağ	«
Burdur	Burdur	«
Artivin	Çoruh	İki Aylık
Denizli	İnanç	AYLIK
Diyarbakır	Karacadağ	«
Elazığ	Altan	«
Eminönü	Yeni Türk	«
«	Halk Bilgisi Haberleri	«
Gazi Antep	Taşpınar	«
Kayseri	Erciyes	«
Eskişehir	Halkevi	«
Giresun	Aksu	«
İsparta	Ün	«
İzmir	Fikirler	Onbeş günlük
Kars	Duğuş	AYLIK
Konya	Konya	«
Manisa	Gediz	«
Mersin	İçel	«
Merzifon	Taşan	«
Milâs	Yeni Milâs	«
Muğla	Muğla	«
Niğde	Akpınar	«
Niksar	Ülker	«
Trabzon	İnan	«
Samsun	19 Mayıs	«
Sinop	Dranaz	«
Sivas	Dörteylûl	«
Urla	Ocak	İki Aylık
Yozgat	Bozok	Onbeş günlük
Zonguldak	Karaelmas	Üç Aylık

SİVAS KÂMİL MATBAASI — 1939